

Klima- og miljødepartementet - Høringsnotat

Utkast til forskrift om elfenbenslav som prioritert art med økologisk funksjonsområde

**Utkast til endring av forskrift om utvalgte naturtyper
(olivinskog og åpen grunnlendt kalkmark)**

Innhold

1. Innledning.....	3
2. Bakgrunn.....	3
3. Om høringen.....	5
4. Hjemmelsgrunnlag og rettslige konsekvenser	6
4.1. Prioritert art	6
4.2. Utvalgt naturtype.....	7
5. Begrunnelse for valg av virkemidler.....	8
5.1. Elfenbenslav	8
5.2. Åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone	9
5.3. Olivinskog.....	10
6. Konsekvenser av virkemiddelbruk	11
6.1. Generelt.....	11
6.2. Prioritert art	12
6.3. Utvalgt naturtype.....	13
7. Kontakt	14
8. Vedlegg	15

1. Innledning

Høringen gjelder forslag til forskrift om elfenbenslav som prioritert art med økologisk funksjonsområde og forslag til endring av forskrift om utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven for olivinskog på høring. Klima- og miljødepartementet har ikke tatt stilling til spørsmålet om hvorvidt åpen grunnlendt kalkmark bør bli ny utvalgt naturtype, og det ønskes innspill på om naturtypen skal gjøres til utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven. Det bes særskilt om innspill på konsekvenser av å gjøre åpen grunnlendt kalkmark til ny utvalgt naturtype, herunder tilbakemelding på områder som er særlig attraktive for utbygging.

Høringen omfatter følgende arter og naturtyper:

Arter:

1. Elfenbenslav (*Heterodermia speciosa*)

Naturtyper

1. Olivinskog
2. Åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone (i det videre kalt "åpen grunnlendt kalkmark")

2. Bakgrunn

Meld. St. 14 (2015-2016) *Natur for livet* viser til at den økte bruken av arealer og naturressurser har ført til et omfattende tap av naturmangfold og forringelse av mange økosystemer globalt. I den globale rapporten fra FNs naturpanel (*IPBES. 2019. Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*) framgår det at endret bruk av arealer er det som påvirker naturen mest, både på land og i ferskvann. I Norge er også arealbruksendringer den viktigste påvirkningsfaktoren for naturmangfold. Det er et nasjonalt mål at "ingen arter og naturtyper skal utryddes, og utviklingen til truede og nær truede arter og naturtyper skal forbedres".

Det følger av Meld. St. 14 (2015-2016) *Natur for livet* og den etterfølgende stortingsbehandlingen, at regjeringen skal iverksette en rekke tiltak for å ta vare på truet natur. For naturtyper omtaler meldingen tiltak for truede naturtyper og naturtyper som er viktige for truede arter. Når det gjelder arter, omtales tiltak for alle truede arter, men som et første steg skal regjeringen iverksette tiltak for å ta vare på sterkt og kritisk truede arter som også er ansvarsarter¹.

Klima- og miljødepartementet ønsker å ha en helhetlig tilnærming til arbeidet med truet natur i oppfølgingen av stortingsmeldingen og stortingsbehandlingen. Miljødirektoratet fikk i juli 2017 oppdrag av Klima- og miljødepartementet om å foreta kost/nytte-vurderinger av relevante tiltak for ansvarsarter som er kritisk trua eller sterkt truet, dvs., om lag 90 arter, og i underkant av 40 naturtyper, de aller fleste truede. Alle relevante tiltak skulle vurderes. Det

¹ Ansvarsarter er arter hvor mer enn 25 prosent av den europeiske bestanden finnes i Norge. Artsdatabanken har en [søkbart oversikt over norske ansvarsarter](#).

ble gitt føring om at hvis naturtypen eller arten kan tas vare på ved hjelp av flere tiltak (med tilhørende virkemiddel) skal det minst inngripende tiltaket og virkemiddelet velges.

En direktoratsgruppe har arbeidet for å løse oppdraget og står samlet bak beslutningsgrunnlagene med unntak av der det er påført i det enkelte beslutningsgrunnlag for arten/naturtypen. Gruppen bestod av Statens vegvesen, Jernbanedirektoratet, Landbruksdirektoratet, Fiskeridirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Forsvarsbygg og Miljødirektoratet.

For å legge grunnlag for en systematisk analyse med nødvendige samfunnsøkonomiske vurderinger valgte Miljødirektoratet en operasjonell målformulering. For de aktuelle artene og naturtypene har Miljødirektoratet derfor angitt spesifikke mål som skal nås innen år 2035. Dette innebærer at analyseperioden er satt fra 2018 til 2035, hvor 2035 er valgt som endepunkt etter en avveining mellom flere hensyn. 2035 gir en horisont som gjør det mulig for virkemidlene og de tilhørende tiltakene å virke en tid, samtidig som det for mange arter og naturtyper vil være svært ambisiøst å oppnå forbedring innen 2035. Hovedmålet er én kategori forbedring på rødlista, mens et alternativt mål er videreføring av dagens status på rødlista. Målene vil bidra til relevante nasjonale mål på naturmangfold, spesielt mål 1.2 om at ingen arter og naturtyper skal utrykkes og utviklingen til trua og nær trua arter og naturtyper skal bedres. Miljødirektoratet sendte 14.12.2018 svar på oppdraget til Klima- og miljødepartementet, med en tilrådning som ble utarbeidet i samråd med de nevnte direktoratene. Det ble levert beslutningsgrunnlag for 90 arter og 32 naturtyper. Disse kan lastes ned fra følgende nettside:

<https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2018/desember-20182/trua-natur-slik-kan-tilstanden-forbedres/>.

I dette inngikk anbefalinger av et bredt spekter av virkemidler, herunder forslag om prioritert art for to arter og utvalgt naturtype for 13 naturtyper. Av disse omfatter denne høringen prioritert art for arten elfenbenslav og utvalgt naturtype for naturtypene olivinskog og åpen grunnlendt kalkmark. På grunn av at Artsdatabanken publiserte ny rødliste for naturtyper høsten 2018 pågår det nødvendig faglig oppdatering av enkelte av beslutningsgrunnlagene. Når dette arbeidet er gjennomført tar Klima- og miljødepartementet sikte på å gjennomføre alminnelige høringer av flere naturtyper som utvalgt naturtype og én art som prioritert art med økologisk funksjonsområde, i tråd med anbefalingene fra direktoratene. I beslutningsgrunnlagene inngår også anbefalinger om områdevern, bruk av juridiske sektorvirkemidler, handlingsplaner og miljøforvaltningens og sektorenes økonomiske virkemidler til skjøtsel, restaurering og fjerning av fremmede skadelige arter. Mange anbefalinger går ut på at flere virkemidler, som styres av ulike sektorer, kombineres. Ved å gjøre dette har man kunnet foreslå virkemiddelbruk for å nå målsetting som innebærer at de minst inngripende virkemidlene velges. For flere av artene og for enkelte naturtyper i utvalget er kunnskapen for mangelfull til å kunne målrette tiltak. For andre arter og naturtyper er det vurdert at det ikke finnes tiltak som fører til at målet kan nås for den aktuelle arten eller naturtypen. Dette er det tatt hensyn til når det er vurdert tiltak, virkemidler og forventet måloppnåelse. For eksempel er det for 14 av artene og for én naturtype i utvalget ikke presentert anbefalte tiltak. For 45 av artene og seks av naturtypene er det vurdert at anbefalte virkemidler gir under 50 prosent sannsynlighet for å oppnå målet som er satt for arten og naturtypen. Dette er ikke tilfelle for den ene arten og de to naturtypene som omfattes av denne høringen.

For den aktuelle arten og for de to naturtypene i denne høringen er bruk av virkemidlene prioritert art med økologisk funksjonsområde og utvalgt naturtype vurdert som nødvendige for å ta vare på disse i et langsiktig perspektiv. Samtidig må høringen ses på som del av en større helhet. Regjeringen jobber derfor bredt og med mange virkemidler for å ta vare på den truede naturen. Det redegjøres her for noen eksempler. Med et treffsikkert skogvern sammen med tilstrekkelige miljøhensyn i skogbruket på de resterende arealene sikres viktige leveområder for mange arter i skog. Nær halvparten av alle truede arter og mange truede naturtyper finnes i skog. Derfor er skogvern sammen med tilstrekkelige miljøhensyn i skogbruket viktig for å sikre norsk naturmangfold. Siden høsten 2013 er 478 skogområder vernet. Områdevern er også viktig for å sikre at et representativt utvalg av naturen i Norge beskyttes. Derfor pågår det et forberedende arbeid for ytterligere vern av et begrenset antall areal i andre naturtyper enn skog. Det tas nå stilling til omfanget og hvor det skal igangsettes konkrete verneplanprosesser. Det lever også mange truede arter i kulturlandskapet.

For å sørge for at kulturlandskapet ikke gror igjen gis det tilskudd til tiltak som å skjøtte og beite områder med stor naturmangfold og til å fjerne fremmede skadelige arter. Slike tilskudd ses i sammenheng med miljøvirkemidlene over jordbruksavtalen. Antall områder som inngår i ordningen "Utvalgte kulturlandskap i jordbruket" er videre doblet fra 22 områder i 2016 til 46 innen utgangen av 2020, blant annet for å ta vare på helhetlige kulturlandskap med et stort naturmangfold.

Arbeidet med å restaurere våtmark er startet. Gamle grøfter er lukket i en rekke restaureringsprosjekter i myr og annen våtmark. Myra er et artsrikt og verdifullt naturmiljø med stor betydning både for naturmangfold og klima. I tillegg til slike konkrete tiltak er det viktig at både kommuner og statlige myndigheter tar hensyn til truet natur når de tar beslutninger. For å hjelpe til med dette gjennomføres et stort kunnskapsløft for norsk natur. Det skal som del av dette etableres et økologisk grunnkart for Norge. Dette vil være en samling kartdata med blant annet stedfestet informasjon om naturtyper, arter og landskapstyper.

3. Om høringen

I vedleggene gis en kort presentasjon av den aktuelle arten og de to aktuelle naturtypene, utbredelse og utvikling, samt påvirkningsfaktorer. Vedleggene inneholder også forslag til tiltak for å ta vare på arten/naturtypen og en gjennomgang av ulike virkemidler som kan være aktuelle. I tillegg framgår konsekvenser ved bruk av virkemiddelet og utkast til forskrift.

Klima- og miljødepartementet imøteser tilbakemeldinger og innspill til at elfenbenslav kan bli ny prioritert art med økologisk funksjonsområde og olivinskog og åpen grunnlendt kalkmark som to mulige nye utvalgte naturtyper.

Kart som viser forslag til avgrensing av areal som blir berørt, finnes [her](https://arcg.is/0vufaj) (<https://arcg.is/0vufaj>)

Kommuner som har lokaliteter med arten/naturtypene finnes i vedlegg 6.

Uttalelser ønskes strukturert slik at generelle kommentarer kommer først og deretter kommentarer knyttet til den enkelte arten/naturtypen.

4. Hjemmelsgrunnlag og rettslige konsekvenser

4.1. Prioritert art

Etter naturmangfoldloven § 23 kan Kongen i statsråd vedta en art som en prioritert art. Ved avgjørelsen om å foreslå elfenbenslav som en prioritert art har Klima- og miljødepartementet, i samsvar med naturmangfoldloven § 23, lagt vesentlig vekt på at:

- 1) arten har en bestandssituasjon eller bestandsutvikling som strider mot forvaltningsmålet i § 5 første ledd, jf. naturmangfoldloven § 23 første ledd bokstav a

Elfenbenslav er klassifisert som sterkt truet (EN) på Norsk rødliste for arter 2015, og har en bestandssituasjon og/eller bestandsutvikling som er i strid med forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 5. Kriteriet i naturmangfoldloven § 23 første ledd bokstav a er dermed oppfylt.

Og

- 2) arten har en vesentlig andel av sin naturlige utbredelse eller genetiske særtrekk i Norge.

Elfenbenslav er «ansvarsart» for Norge ved at 25 % eller mer av den europeiske bestanden er i Norge. Kriteriet i naturmangfoldloven § 23 første ledd bokstav b er dermed oppfylt.

For å kunne prioritere en art er det tilstrekkelig at et av kriteriene i loven er oppfylt.

Departementet har ut over dette lagt vekt på at prioritert art vurderes som et nødvendig og hensiktsmessig virkemiddel, sammen med virkemidlet områdevern, for å oppnå en forbedring av tilstanden for arten. Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 er lagt til grunn som retningslinjer i forbindelse med arbeidet med å foreslå arten som en prioritert art. Kunnskapsgrunnlaget som er lagt til grunn i saken, jf. naturmangfoldloven § 8, er det redegjort for i vedlegg 3.

Formålet med prioriteringen er å ivareta elfenbenslav i samsvar med forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 5 første ledd.

Virkningene av prioriteringen fastsettes i forskrift innenfor rammene i naturmangfoldloven § 24.

Etter bokstav a kan forskriften forby enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av arten eller av bestemte bestander. Bestemmelsen rammer i utgangspunktet alle handlinger som er egnet til å forringe en forekomst eller skade et individ, uavhengig av formålet med handlingen. Etter bokstav a kan forskriften også sette til side regler i §§ 15-21 som tillater uttak i særlige tilfeller.

Etter bokstav b kan forskriften gi regler om beskyttelse av visse typer økologiske funksjonsområder av mindre omfang. Høringsforslaget omfatter økologiske funksjonsområder av mindre omfang for elfenbenslav. Dette er nærmere omtalt i vedlegg 3.

Etter § 24 siste ledd kan myndigheten etter loven i enkelte tilfeller gi dispensasjoner fra forskriften.

Forskriften kan gi forvaltningsmyndigheten hjemmel til å foreta skjøtselstiltak der det er nødvendig for å sikre bevaring av arten. Paragraf 24 tredje ledd inneholder videre en regel om at offentlige tilskuddsordninger så langt mulig skal bidra til å sikre bevaring av en prioritert art. Dette innebærer en retningslinje til alle offentlige myndigheter om at en innenfor rammen av en tilskuddsordning bør prioritere tiltak som virker positivt for en prioritert art, mens tilskudd i minst mulig grad bør gis til tiltak som kan skade en prioritert art.

Virkningen av forskriften om prioriterte arter følger individene av elfenbenslav der de til enhver tid befinner seg og rammer tiltak som fører til skade på individene av arten eller de økologiske funksjonsområdene uavhengig av hvor tiltaket foretas. Elfenbenslav anses nå som godt kartlagt, men dersom det blir oppdaget nye lokaliteter for arten, vil en prioritering også omfatte disse. Det er viktig at grunneiere/rettighetshavere får klar og entydig informasjon om hvilke regler som gjelder i økologiske funksjonsområder. Alle grunneiere som har prioriterte arter og ev. økologiske funksjonsområder på eiendommen sin vil få informasjon om dette fra Fylkesmannen eller kommunen. Klima- og miljødepartementet minner dessuten om at grunneier/rettighetshaver kan inngå avtale med Fylkesmannen for å avklare hvilke handlinger som skal være tillatt og ikke i det økologiske funksjonsområdet. Målet med prioritert art er å bedre utviklingen til arten. Departementet kan ved forskrift avgjøre at en prioritering etter første ledd bokstav a faller bort når bestandsmålet i § 5 første ledd er nådd. Det er derfor viktig at de som forvalter artene følger utviklingen nøye, slik at dette blir et dynamisk virkemiddel.

4.2. Utvalgt naturtype

Etter naturmangfoldloven § 52 kan Kongen i statsråd vedta forskrift som gir bestemte naturtyper status som utvalgt naturtype for å fremme forvaltningsmålet for naturtyper i naturmangfoldloven § 4. I sin begrunnelse for å foreslå olivinskog og åpen grunnlendt kalkmark som utvalgte naturtyper, har departementet lagt vesentlig vekt på at de to naturtypene er klassifisert som sterkt truet (EN) på Norsk Rødliste for naturtyper 2018, og dermed har en tilstand som strider mot forvaltningsmålet i naturmangfoldloven § 4, jf. naturmangfoldloven § 52 andre ledd bokstav a.

Det er videre lagt avgjørende vekt på at utvalgt naturtype, sammen med virkemidlet områdevern av utvalgte lokaliteter, vurderes som det mest hensiktsmessige virkemiddelet for å oppnå en forbedring av tilstanden for naturtypene.

Virkningene av utvelgelsen følger av lovens §§ 53-55. Hovedregelen fremgår i § 53 andre ledd: når et tiltak kan påvirke en forekomst av en utvalgt naturtype, skal en ved utøving av offentlig myndighet og ved forvaltning av det offentliges faste eiendom, ta særlig hensyn til forekomsten av en utvalgt naturtype som kan påvirkes for å hindre at naturtypen forringes. Utvelgelsen må dermed ses som en statlig retningslinje til alle offentlige myndigheter, som skal sikre at naturtypen får mer vekt i avveieringer mot andre samfunnshensyn, enn hensynet til natur normalt vil ha. Det er den enkelte sektormyndighet som foretar vektlegginga innenfor rammene av det enkelte sektorregelverk. Det er hensynet til naturtypen som helhet som skal vektlegges. Ordningen med utvalgte naturtyper innebærer dermed ikke noen fredning av den

enkelte forekomsten. Utvelgelsen vil også innebære at naturtypen skal prioriteres sterkere ved fordeling av tilskudd.

Forskriften angir ikke juridisk bindende kartfestede områder for den eller de forekomster som får status som utvalgt naturtype. Forskriften kan likevel avgrense virkeområdet etter kvalitet. I forslaget til olivinskog som utvalgt naturtype er det flere kriterier som må være oppfylt. Forekomstene må derfor undersøkes i felt før det tas stilling til om de er omfattet av forskriften. Departementet antar det kan finnes forekomster som ennå ikke er kartlagt og vurdert opp mot disse kriteriene, og som forskriften dermed i fremtiden vil få virkning for.

For landbrukstiltak innebærer utvelgelsen videre etter §§ 54 og 55 at det innføres en meldeplikt for tiltak som ikke er søknadspliktige etter annet regelverk. Grunneiere og rettighetshavere som har forekomster omfattet av forskriften på sin eiendom vil få informasjon om dette fra fylkesmannen. Tiltaket skal meldes til kommunen, som kan nekte tiltaket eller gi nærmere pålegg om hvordan tiltaket skal gjennomføres i samsvar med reglene etter skogbrukslova §§ 6 eller 8 eller forskrift etter jordlova § 11.

Naturmangfoldloven § 53 fjerde ledd åpner for at kommunen ved rettslig bindende plan etter plan- og bygningsloven tar endelig stilling til arealbruken i en forekomst av en utvalgt naturtype.

Utvelgingen vil videre etter naturmangfoldloven § 53 første ledd innebære at det ved utøving av aktsomhetsplikten etter lovens § 6, skal tas særskilt hensyn til forekomster av naturtypene for å unngå forringelse av naturtypens utbredelse og forekomstenes økologiske tilstand. Reglene om utvalgte naturtyper gjelder ikke innenfor områder som er vernet etter naturmangfoldloven kap. V.

5. Begrunnelse for valg av virkemidler

Nedenfor følger begrunnelsen som i hovedsak er gitt i beslutningsgrunnlagene oversendt fra Miljødirektoratet 14.12.2018 for valg av virkemidlene prioritert art med økologisk funksjonsområde og utvalgt naturtype. For elfenbenslav og åpen grunnlendt kalkmark er tall for lokaliteter og areal oppdatert etter siste kartlegging og er derfor endret i forhold til det som framgår av beslutningsgrunnlaget.

5.1. Elfenbenslav

Rødlistestatus for elfenbenslav var i 2015 EN (sterkt truet). Arten har hatt en sterk tilbakegang, og nedgangen vil fortsette om ikke tiltak iverksettes. Kunnskapen om arten og påvirkningene er svært god.

Eksisterende virkemidler innenfor skogbruksloven (nøkkelbiotoper) kan bidra positivt til å ivareta elfenbenslav ved å beskytte arten og dens leveområde innenfor sektorens ansvarsområde. Etter Miljødirektoratets syn er imidlertid ikke dette virkemidlet alene tilstrekkelig for å oppnå målet for denne arten, da arten har negative påvirkninger også fra andre sektorer, bl. a. fysiske inngrep og gjengroing.

16 av totalt 122 kjente lokaliteter er i dag vernet etter naturmangfoldloven kap. V. Gjennomgangen av virkemidler har vist at områdevern vil være et hensiktsmessig virkemiddel for enkelte av forekomstene av elfenbenslav, og da for de rikeste lokalitetene og for lokaliteter som ligger i større sammenhengende områder med mange naturverdier (f.eks. en del av forekomstene i bekke- og elvekløfter). Det vil imidlertid være svært ressurskrevende og lite hensiktsmessig å sikre alle forekomster av arten på denne måten, og områdevern anses derfor ikke som et hensiktsmessig og effektivt virkemiddel for de fleste forekomstene. Bruk av områdevern som eneste virkemiddel vil også kunne føre til at nye forekomster av arten og dens funksjonsområde ikke får tilstrekkelig beskyttelse, fordi de ikke inngår i et verneområde.

Arten trenger en langsiktig sikring, som også i større grad enn i dag, sikrer livsmiljøet til arten mot utbygging, hogst og andre inngrep, dvs. et bredt spekter av påvirkningsfaktorer. Det er Miljødirektoratets vurdering at status som prioritert art med økologisk funksjonsområde er det mest hensiktsmessige og effektive virkemiddelet for å ta vare på elfenbenslav i et langsiktig perspektiv. Det er vurdert et behov for en radius på 35 m (ca. 0,004 km²/4 daa) rundt hver forekomst/substratenhet (steinblokk/bergvegg/tre) som beskyttelse i et økologisk funksjonsområde.

Det er de enkelte substratenhetene innenfor hver lokalitet som er utgangspunktet for funksjonsområdene. Det er 574 substratenheter. I en del lokaliteter ligger substratenhetene tett på hverandre, slik at det totale antall økologiske funksjonsområder reduseres som følge av overlapp. Forslaget omfatter 241 kartlagte økologiske funksjonsområder. Dette arealet utgjør til sammen ca. 1,36 km², hvorav ca. 0,090 km² (6,5%) ligger innenfor eksisterende verneområder.

Kart som viser de enkelte lokalitetene og forslag til funksjonsområder ligger [her](https://arcg.is/0vufaj) (<https://arcg.is/0vufaj>). Forslag til forskrift for prioritert art er lagt ved (i vedlegg 2).

Gjennomføring av de anbefalte virkemidlene for elfenbenslav slik de fremgår i beslutningsgrunnlaget for arten (vedlegg 7) er vurdert å gi 85-95 % sannsynlighet for å forbedre rødlistestatus fra sterkt truet (EN) til sårbar (VU). Det betyr ett trinn forbedring på rødlista i 2035.

5.2. Åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone

Rødlistestatus for naturtypen var i 2011 VU (sårbar) og i 2018 EN (sterkt truet). Bakgrunnen for at naturtypen har endret rødlistestatus fra 2011 til 2018 er bedre kunnskap – det er gjennomført mer kartlegging siden rødlistevurderingen fra 2011, og det er brukt nytolkning av data til å vise at arealtapet i perioden 1997-2014 er stort (> 50 %) og at ethvert tap av areal i den neste 30-årsperioden vil gi et samlet arealtap på > 50 % innenfor en vurderingsperiode på 50 år, slik at naturtypen oppfyller kriteriene til sterkt truet, og ikke sårbar (Evju, M., Høitomt, T., Ihlen, P. G., Aarrestad, P. A. og Grytnes, J.-A. (2018). Åpen grunnlendt sterkt kalkrik mark i boreonemoral sone, Fjell og berg. Norsk rødliste for naturtyper 2018. Artsdatabanken, Trondheim. Hentet fra: <https://artsdatabanken.no/RLN2018/266>.

I tilrådingen fra Miljødirektoratet av 14.12.2018 anbefales det at sikring av areal gjennomføres ved vern som naturreservat av de viktigste områdene og utvalgt naturtype for

øvrige lokaliteter, og at sikring av areal ved områdevern og utvalgt naturtype bør prioriteres høyt for denne naturtypen. Det vil være ressurskrevende og lite hensiktsmessig å sikre alle lokaliteter gjennom områdevern. Bruk av områdevern som eneste virkemiddel vil også kunne føre til at nye lokaliteter ikke får tilstrekkelig beskyttelse, fordi de ikke er omfattet av et verneområde.

Skjøtsel og fjerning av fremmede arter i verneområder anbefales gjennomført av forvaltningsmyndighet ved bruk av budsjettpost for drift av verneområder. Utenfor verneområder anbefales det bruk av ny budsjettpost/driftspost for ivaretagelse av truet natur. Per i dag kan det her benyttes ulike tilskuddsposter, både de som ligger til miljøforvaltninga og sektorene, eksempelvis miljøtiltak i skog (NMSK).

Åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone er en artsrik naturtype med svært begrenset utbredelses- og forekomstareal. Rødlistevurderingen fra 2018 angir at ca. 50 % av arealet er tapt siste 50 år gjennom en kombinasjon av nedbygging og gjengroing. Andre viktige påvirkningsfaktorer er bl.a. fremmede arter og rekreasjon/turisme. Utvalgt naturtype er et egnet virkemiddel for å håndtere variasjonen i typer påvirkningsfaktorer og aktuelle tiltak for naturtypen. Målretting og prioritering av tiltak kan iverksettes i større grad dersom naturtypen får status som utvalgt naturtype.

Det totale arealet av naturtypen er sannsynligvis mellom 2 og 3 km². En stor andel av forekomstene er kartlagt innenfor kjerneområdet rundt Oslofjorden. Per i dag ligger 50-60 % av arealet med åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone innenfor verneområder. Ved utvelgelse av naturtypen vil dermed 40-50 % av det totale arealet for naturtypen, anslagsvis mellom 0,8 og 1,5 km², bli omfattet av reglene om utvalgte naturtyper.

Gjennomføring av de anbefalte virkemidlene for åpen grunnlendt kalkmark gir 95-100 % sannsynlighet for å beholde nåværende rødlistestatus som er VU (sårbar). Det vil si at man unngår nedgang for naturtypen.

Kart som viser de enkelte forekomstene ligger [her](https://arcg.is/0vufaj) (<https://arcg.is/0vufaj>). Nærmere informasjon om naturtypen, inkl. avgrensning, status og påvirkningsfaktorer, samt kartgrunnlag og utkast til inkludering av naturtypen i forskrift om utvalgte naturtyper er lagt ved (vedlegg 3). Utkast til forskriftsendring framgår i vedlegg 5.

5.3. Olivinskog

Rødlistestatus for naturtypen var i 2011 og 2018 EN (sterkt truet). Den mest omfattende påvirkningen skyldes tidligere, pågående og potensielt framtidig bergverksdrift etter olivinstein med tilhørende mineraler. Et par (til dels større) lokaliteter er tapt på grunn av bergverk. Skogbruk er også en betydelig påvirkningsfaktor for lokaliteter på produktiv mark. Både flatehogst og ev. etablering av gran vil ha stor påvirkning på forekomstenes økologiske tilstand.

For å begrense arealreduksjonen anbefales vern av de viktigste lokalitetene. For vern av skog er det ordningen med frivillig vern på privat grunn som er aktuell. Det har vært forsøkt å få til frivillig vern av olivinskog, uten at dette har lyktes til nå. Vi må legge til grunn at kun et fåtall lokaliteter eventuelt vil kunne bli vernet gjennom frivillig skogvern. Det er dermed stor

usikkerhet knyttet til bruk av områdevern. Det vurderes derfor som nødvendig at naturtypen gis status som "utvalgt naturtype". Dette vil blant annet sikre en særskilt vurdering av søknadspålyktige tiltak. Som en del av videre arbeid med vern av naturtypen, anbefales det at kartlegging gjennomføres som del av pågående kartlegginger i skogvernarbeidet.

Videre viser en gjennomgang av registrerte nøkkelbiotoper i skogbruket og forekomster av olivinskog i Naturbase at det ikke er sammenfall. Ved at naturtypen blir gitt status som utvalgt naturtype vil hogsttiltak i forekomster bli meldepliktige. Utpeking av olivinskog som utvalgt naturtype vil også innebære at offentlige myndigheter som fatter vedtak om bergverksdrift må tillegge hensynet til naturtypen større vekt enn det de må i dag. Ved vurderingen av om det skal gis tillatelse til inngrep i en forekomst, skal det legges vekt på forekomstens betydning for den samlede utbredelse og kvalitet av naturtypen og om en tilsvarende forekomst kan etableres eller utvikles på et annet sted, jf. naturmangfoldloven § 53 tredje ledd.

Det er i noen tilfeller behov for skjøtsel av naturtypen fordi tilgroing er en negativ påvirkningsfaktor for noen forekomster av naturtypen. (Gjennom tilskuddsordning for truede arter og naturtyper og gjennom skogbrukets tilskudd til miljøtiltak i skogbruket, er det i dag muligheter for å få tilskudd for gjennomføring av tiltak, men de benyttes i liten grad. Som utvalgt naturtype skal naturtypen bli tillagt mer vekt ved tildeling av slike midler. Landbruksmyndighetene skal samtidig jobbe for at det gis bedre informasjon om ordningen til skogeiere og skogmyndigheter.

Det er en viss usikkerhet knyttet til hvordan aktuelle virkemidler kan sikre gjennomføring av anbefalt tiltakspakke med sannsynlighet for måloppnåelse på 85-95% og sannsynlighet for måloppnåelse senkes derfor til 75-85 %.

Kart som viser de enkelte lokalitetene ligger [her](https://arcg.is/Ovufaj) (<https://arcg.is/Ovufaj>). Nærmere informasjon om naturtypen, inkl. avgrensning, status og påvirkningsfaktorer, samt kartgrunnlag og forslag til inkludering av naturtypen i forskrift om utvalgte naturtyper er lagt ved (vedlegg 4). Forslag til forskriftsending finnes i vedlegg 5.

6. Konsekvenser av virkemiddelbruk

6.1. Generelt

Virkemidlene prioritert art med økologisk funksjonsområde og utvalgt naturtype vil bidra til langsiktig ivaretagelse av elfenbenslav, olivinskog og åpen grunnlendt kalkmark, og slik bidra til det nasjonale målet om å hindre utrydding og bedre tilstand for truet natur.

I beslutningsgrunnlagene (se vedlegg 7, 8 og 9) vurderes kostnader for tiltak og tiltakspakker der effekten eller måloppnåelsen er å flytte en art eller naturtype en kategori ned på truethetsskalaen, eller eventuelt holde den på samme nivå som i dag. Kostnadene beregnes for å flytte henholdsvis en art og en naturtype en kategori ned. For noen tiltak er det ikke mulig eller hensiktsmessig å beregne kostnader. Det gjelder særlig tiltak som er svært omfattende eller vidtrekkende og/eller der bevaring av den aktuelle arten eller naturtypen kun er en marginal effekt av tiltaket. Eksempler på slike tiltak er tiltak for å unngå klimaendringer (tiltak for å avbøte virkninger av klimaendringer er imidlertid inkludert i kostnadsberegninger på vanlig måte), prosjekter for kunnskapsinnhenting (unntatt der det inngår som en

nødvendig del av et tiltak eller en tiltakspakke), og kostnader ved tiltak for å hindre/ redusere vannforurensning (eutrofiering) i kyst- og havområder generelt.

6.2. Prioritert art

Se vedlegg 2 for mer om konkrete konsekvenser ved bruk av prioritert art med økologisk funksjonsområde for elfenbenslav.

Økonomiske konsekvenser

Grunneiere og rettighetshavere

I forslaget til forskrift foreslås det et forbud mot enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av arten. Det foreslås også at det innføres økologiske funksjonsområder. I det økologiske funksjonsområdet foreslås det at det legges begrensninger på tiltak og aktivitet som er ødeleggende for arten. I hvor sterk grad grunneiere, rettighetshavere og andre blir berørt av forslagene, avhenger i utgangspunktet av hvilken virksomhet som drives, eller som er tenkt drevet, på det stedet der elfenbenslav er.

Klima- og miljødepartementet ber om innspill på om det er enkeltområder der forslagene har spesielt store konsekvenser.

Kommuner

Reglene om prioriterte arter antas ikke å ha økonomiske konsekvenser for kommunene.

Staten

Det kan være behov for skjøtselstiltak og transplantering av fragmenter av plantelegemet (thallus) og flytting av voksested til andre egnede habitat. Det er etablert en ordning på statsbudsjettet med tilskudd til trua arter, herunder prioriterte arter. Det vil bli lagt vekt på å gi tilskudd til tiltak for prioriterte arter. Den årlige budsjettmessige oppfølgingen knyttet til ordningen vil være avhengig av den økonomiske utviklingen og budsjettsituasjonen.

Administrative konsekvenser

Kommuner

Prioriteringen av arter antas ikke å ha administrative konsekvenser for kommunene. Det forutsettes at kommunene vil være behjelpelige overfor fylkesmannen med den informasjonen som skal ut til de grunneiere og rettighetshavere som har fått en prioritert art på sin eiendom.

Staten

Fylkesmannen foreslås som forvaltningsmyndighet etter forskriften for elfenbenslav. Det vil være behov for noe ressurser både hos fylkesmannen og Miljødirektoratet til å behandle søknader om dispensasjon, men dette dreier seg erfaringsmessig om et relativt lite antall per år. Ordningen antas ikke å få vesentlige administrative eller økonomiske konsekvenser for berørte sektormyndigheter. Fylkesmannen vil måtte avsette noen ressurser for å nå ut med informasjon om hvor prioriterte arter og økologiske funksjonsområder for prioriterte arter finnes, til informasjon om tilskuddsordninger og til dialog med kommuner, grunneiere,

tiltakshavere og andre aktører i lokalmiljøet om hvilke aktiviteter som eventuelt ikke kan finne sted der.

6.3. Utvalgt naturtype

Det vises til beslutningsgrunnlagene for olivinskog og åpen grunnlendt kalkmark for spesifikke konsekvenser ang. disse naturtypene.

Økonomiske konsekvenser

Grunneiere og rettighetshavere

Den generelle betydningen av utvelgelsen følger av naturmangfoldloven §§ 53 – 56. Hogsttiltak vil bli meldepliktig. Med ordningen vil også kunstgjødsling og kalking bli meldepliktig. Konsekvensene for grunneiere og rettighetshavere som følge av utvelgelsen av olivinskog og grunnlendt kalkmark som utvalgt naturtype, beror på hvordan kommunene og andre myndigheter forvalter forekomstene og hvilke eier- og bruksinteresser som gjør seg gjeldende i de konkrete sakene. Hogst (for olivinskog), ulike utbyggingsprosjekter og næringsutvikling er de mest aktuelle interessene som må avveies mot hensynet til de utvalgte naturtypene. Ordningen har karakter av en statlig retningslinje for bærekraftig bruk av utvalgte naturtyper. Det legges ikke opp til et beskyttelsesnivå som innebærer at pågående næringsvirksomhet må opphøre eller bli vesentlig vanskeliggjort.

Klima- og miljødepartementet ber om innspill på om det er enkeltområder der bruk av virkemiddelet kan ha spesielt store konsekvenser. For åpen grunnlendt kalkmark bes det særskilt om innspill på konsekvenser av å gjøre åpen grunnlendt kalkmark til ny utvalgt naturtype, herunder tilbakemelding på områder som er særlig attraktive for utbygging.

Kommuner

Reglene om utvalgte naturtyper antas ikke å ha nevneverdige økonomiske konsekvenser for kommunene.

Staten

Det er behov for skjøtsel i begge naturtypene som er foreslått. Naturmangfoldloven § 52 fjerde ledd sier at "der aktiv skjøtsel eller andre typer tiltak er en forutsetning for ivaretagelse av naturtypen, skal staten legge frem en handlingsplan for å sikre naturtypen". Dette betyr at det ved utvelgelse må utarbeides handlingsplan for disse naturtypene. Det må avsettes ressurser til dette innenfor gjeldende budsjetttrammer

Det er etablert en ordning på statsbudsjettet med tilskudd til trua naturtyper, herunder utvalgte naturtyper. Det vil bli lagt vekt på å gi tilskudd til tiltak i utvalgte naturtyper. Den årlige budsjettmessige oppfølgingen knyttet til ordningen vil være avhengig av den økonomiske utviklingen og budsjettsituasjonen.

Administrative konsekvenser

Staten

Forskriften om utvalgte naturtyper medfører ingen endring mht. forvaltningsmyndighet. Naturtypene har inngått i tilskuddsordningen for truede og utvalgte naturtyper (og vært søkbar i søknadssenteret) siden 2015.

Fylkesmannen vil måtte avsette ressurser for å nå ut med informasjon til grunneiere og rettighetshavere om hvor forekomstene av utvalgte naturtyper finnes, til informasjon om tilskuddsordninger, og til dialog med kommuner, grunneiere, tiltakshavere og andre aktører i lokalmiljøet om hvordan forekomstene bør skjøttes. Videre må fylkesmannen bidra til skjøtselsavtaler og skjøtselsplaner og klargjøre hvilke aktiviteter som vil være positive, nøytrale og negative for naturtypen.

Kommuner

Kommuner som har forekomster av utvalgte naturtyper, vil i forvaltningen av disse måtte forholde seg til naturmangfoldlovens regler side om side med plan- og bygningsloven og sektorregelverk som de har myndighet etter. Kommunene vil som myndighet etter plan- og bygningsloven og andre lover, få en sentral rolle i arbeidet med å forvalte utvalgte naturtyper, men ordningen er ikke vurdert å ha større administrative eller økonomiske konsekvenser med hensyn til oppfølgingen i den kommunale forvaltningen, jf. Ot prp. nr. 52. på s. 363. Dette har sammenheng med at vedtak fremdeles skal fattes etter andre lovverk enn naturmangfoldloven. Det kan imidlertid bli noe merarbeid i forbindelse med saksbehandling av meldepliktige jord- og skogbrukstiltak og kunngjøring av tillatelser til inngrep etter §§ 54 – 56 i naturmangfoldloven. Det er imidlertid ikke grunn til å anta at dette vil dreie seg om mange saker per kommune. De administrative konsekvenser av meldepliktordningen blir derfor begrenset.

Status som utvalgt naturtype (UN) medfører en forenklet forvaltning for kommuner og andre myndigheter som skal forvalte og fatte beslutninger som kan skade eller ødelegge slike naturtyper. Det at staten har valgt ut noen naturtyper som utvalgte naturtyper innebærer at disse skal tillegges større vekt i saker i forvaltningen enn naturtyper som ikke er utvalgt. Vedtak som berører UN skal registreres i Miljøvedtaksregisteret. Det vil forenkle forvaltningen av natur i Norge. På sikt vil derfor utvalgte naturtyper kunne medføre besparelser både for fylkesmenn, kommuner og andre.

7. Kontakt

Spørsmål kan rettes til følgende personer ved Klima- og miljødepartementet:

pers	epost	telefon	tema
Vegard Engh	vegard.engh@kld.dep.no	22 24 57 92	Saksansvarlig
Øyvind Andreassen	oyvind.andreassen@kld.dep.no	22 24 60 29	Seksjonsleder
Torbjørn Lange	torbjorn.lange@kld.dep.no	22 24 58 28	Elfenbenslav og åpen grunnlendt kalkmark
Øivind Dannevig	oivind.dannevig@kld.dep.no	22 24 58 23	Elfenbenslav og olivinskog

8. Vedlegg

Høringsnotatet har følgende vedlegg:

Vedlegg 2: Høring av elfenbenslav som prioritert art med økologisk funksjonsområde (inkludert forslag til forskrift)

Vedlegg 3: Høring av åpen grunnlendt kalkmark som utvalgt naturtype

Vedlegg 4: Høring av olivinskog som utvalgt naturtype

Vedlegg 5: Utkast til endringsforskrift for utvalgt naturtype

Vedlegg 6: Liste med berørte kommuner

Vedlegg 7: Beslutningsgrunnlag for elfenbenslav

Vedlegg 8: Beslutningsgrunnlag for åpen grunnlendt kalkmark

Vedlegg 9: Beslutningsgrunnlag for olivinskog